

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЇЇ РІВЕНЬ

Анотація. Розглянуто основні чинники, що впливають на рівень рентабельності діяльності банку, запропоновано заходи щодо підвищення рентабельності.

Аннотация. Рассмотрены основные факторы, которые влияют на уровень рентабельности деятельности банка, предложены мероприятия по повышению рентабельности.

Annotation. Basic factors that influence on the level of profitability of bank activity are considered, the measures of increase of profitability are offered.

Ключові слова: комерційний банк, рентабельність, доходи, витрати, центри прибутку.

Поглиблення банківської реформи в Україні розглядається як одне з пріоритетних завдань економічної політики на сучасному етапі. Одним із найважливіших компонентів у системі аналізу фінансової стійкості комерційного банку є оцінка рівня його доходності і прибутковості. Значення цієї оцінки витікає з того, що доходи і прибутковість характеризують сферу використання банківських активів, впливають на приріст власного капіталу банку, визначають можливість зростання активних операцій банку і експансії на ринку, додають упевненості інвесторам і кредиторам у підтриманні ділових відносин з конкретним банком, створюють запас міцності, забезпечують виплату дивідендів інвесторам [1].

При аналізі останніх публікацій можна відзначити праці таких закордонних та вітчизняних вчених-економістів, а саме: І. Волощука, О. Петрики, А. Хармишева, Дж. Герлі, А. Грязнова, Е. Жукова, Дж. М. Кейнса, Е. Коена, В. Колеснікова, Л. Красавіна, О. Лаврушина, Львова Ю. А., Ф. Мишкіна, А. Пігу, А. Даниленко, О. Дзюблюка, О. Заруба, Т. Ковальчука, Н. Костіна, І. Лютого, А. Мороза, П. Нікіфорова, А. Пересада, О. Пилипченко, М. Пуховкіна, М. Савлука, О. Шарова. Однак, не зменшуючи розробок цих вчених, слід зазначити, що внаслідок багатоаспектності досліджень є ряд суперечних моментів щодо забезпечення рентабельності банківської установи в умовах сучасної економіки.

Метою статті є аналіз рентабельності комерційного банку та розгляд можливих напрямів її підвищення.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання: визначення сутності рентабельності; визначення чинників, що впливають на рентабельність банку; запропонування заходів підвищення рентабельності комерційного банку.

Об'єктом дослідження є звітність комерційного банку.

Предметом дослідження виступає рентабельність банку.

Головне завдання в процесі організації діяльності банку і його структурних підрозділів полягає в тому, щоб реалізувати принаймні три найбільш суттєві цілі – досягнення високого рівня рентабельності, достатньої ліквідності і безпеки банку. Висока ефективність найчастіше оцінюється щодо витрат до прибутку, при цьому домінує ідея економії витрат у процесі банківської діяльності. Чим нижчі елементи витрат, тим більш відчутними і позитивними є кінцеві результати діяльності кредитної організації [2].

Основними завданнями комерційного банку є збільшення доходу і зменшення витрат. Доходи – це грошові надходження від виробничої і невиробничої діяльності. Відповідно джерелом доходів банку є його основна і побічна діяльність. Основною діяльністю банку вважається здійснення банківських операцій та надання банківських послуг клієнтам. Джерела доходів можна розділити на стабільні і нестабільні. Відносно стабільним джерелом доходів є надання різних послуг клієнтам.

Нестабільними є, як правило, доходи від операцій на фінансових ринках, а також доходи від побічної діяльності банку і випадкові доходи.

Отримувані банком доходи повинні покривати його витрати і створювати прибуток. Частина доходів банку спрямовується на створення резервів для покриття потенційних ризиків.

Витрати – це використання грошових коштів на виробничу і невиробничу діяльність. Об'єднання витрат банку у групи здійснюється аналогічно об'єднанню доходів, для того щоб можна було оцінити фінансовий результат і рівень прибутковості за кожним із напрямів діяльності банку. Зазвичай витрати комерційного банку класифікують таким чином: відсоткові витрати, комісійні витрати, витрати по операціях на фінансових ринках, інші операційні витрати, витрати по забезпеченню функціонування діяльності банку.

Кінцевим фінансовим результатом комерційного банку є чистий прибуток, що є залишком доходів банку після покриття всіх витрат, у тому числі непередбачених, формування резервів, сплати податків з прибутку [3].

Економії можна досягти не лише засобами скорочення окремих, заздалегідь відомих елементів витрат, але і за допомогою вдосконалення організаційних структур, поліпшення їх продуктивної діяльності. Відомо, що в результаті вдосконалення процесу кредитування, самої технології видачі і погашення кредиту можна також отримати більш високий позитивний результат.

На думку О. Киреева, певне зниження рентабельності українських банків, яке зафіксоване за підсумками липня-вересня 2009 року, є тимчасовим явищем і пов'язане зі зміною вимог до формування резервів [4].

Основним показником здійснення ефективної діяльності комерційного банку є розмір отриманого прибутку і рівень прибутковості за звітний період. Вони є мірилом успіху установи і досягнення нею кінцевої мети. Цілі

дивіденди чи наростити потужність установи, щоб отримувати високі дивіденди в майбутньому, отже, їх більше цікавить норма прибутку на капітал. Інвестори, які формують ресурсну базу установи, зацікавлені в належній компенсації за ризик вкладення своїх капіталів, тобто в отриманні доходів на внесені депозити і гарантії повернення цих коштів при потребі. Отже, їх більше цікавлять відсотковий дохід та банківські зобов'язання – ціна залучених коштів. Позичальники прагнуть позичити кошти в необхідних їм обсягах під низькі відсотки з відстрочкою погашення боргів. Для них важливі ціна і обсяги покупок коштів у банку. А це ціна продажу банком своїх ресурсів. Управлінський апарат намагається задовольнити акціонерів, позичальників, інвесторів, щоб досягти взаємної вигоди. Мірилом цієї вигоди є рівень отриманого прибутку на одиницю понесених витрат – рівень рентабельності [3].

На рівень рентабельності діяльності банку впливають такі чинники:

- 1) структура активів, тобто співвідношення між продуктивними і непродуктивними активами;
- 2) ефективність управління дохідністю кредитного портфеля і портфеля цінних паперів;
- 3) розміри комісійних з одиниці продуктивних активів;
- 4) покриття отриманими доходами відсоткових і управлінських витрат, тобто ефективність контролю над ними в поелементному розрізі (операційні видатки і витрати, видатки на оплату праці) та ін. [6].

Отже, з точки зору грошової позиції банку, оптимізації його прибутковості і ліквідності, на думку автора, правління банку слід визначити параметри рентабельності та обсягу коштів, які необхідно резервувати відповідно до вимог законодавства.

Центри прибутку – центри фінансового обліку, діяльність яких пов'язана з отриманням прибутку. Вони займають центральне місце у фінансовій структурі банку, оскільки основною метою діяльності комерційного банку є прибуток. У банку зазвичай виділяють декілька таких центрів: управління кредитуванням, управління розрахунково-касовим обслуговуванням, казначейство, управління пасивними операціями та ін.

Центри прибутку – це підрозділи, які безпосередньо взаємодіють із клієнтурою в процесі продажу продукту і мають власний балансовий звіт і звіт про прибутки і збитки. З цього витікає, що їм властива відповідальність за реалізацію закріпленого за ними продукту або продуктів. У свою чергу, центри прибутку можна поділити на центри привернення коштів та їх розміщення [5].

Функціями центрів прибутку банку можуть бути: забезпечення виконання власного бюджету і встановлених лімітів на витрати; документування на постійній основі усіх продажів клієнтам у рамках як бухгалтерського обліку, так і системи управлінського обліку; постійний моніторинг потреб клієнтів у існуючих і перспективних продуктах, що відповідають профілю центру, і оцінка потреби у фінансуванні витрат; своєчасний інформаційний обмін з іншими центрами; відповідальність за надання достовірної інформації та ін [6].

Можливо запропонувати шляхи покращення рентабельності комерційного банку. В управлінні активами банку варто звернути увагу на такі моменти:

1. Управління готівкою повинно бути більш ефективним, тобто необхідно планувати припливи і відпливи готівки і розробити графіки платежів.

2. Акцентувати увагу на підвищенні рентабельності роботи в цілому і на прибутковості окремих операцій зокрема. Так в управлінні кредитним портфелем необхідно:

контролювати розміщення кредитних вкладень за ступенем ризику, форм забезпечення повернення позичок, рівня прибутковості, обмежити розмір кредиту, наданого одному позичальнику частиною власних коштів;

видавати кредити більшому числу клієнтів при зберіганні загального обсягу кредитування;

вжити заходів щодо стягнення простроченої позичкової заборгованості і нарахованих відсотків за користування кредитами.

3. Застосовувати методи аналізу групи розрахункових рахунків клієнтів і інтенсивності платіжного обороту по кореспондентському рахунку банку. Результати такого аналізу є основою для аргументованого перегрупування активів балансу банку.

4. Працювати над зниженням ризику операцій. При цьому необхідно пам'ятати, що термінові заходи, що впроваджуються кредитними інститутами для підтримки своєї ліквідності і платоспроможності, як правило, пов'язані зі зростанням витрат банку і скороченням їх прибутку.

В управлінні пасивами банку можна порекомендувати визначити стратегію підтримки стійкості депозитів. Частиною такої стратегії виступає маркетинг – підвищення якості обслуговування клієнтів.

Таким чином, кожному комерційному банку слід самостійно забезпечувати підтримку своєї прибутковості і рентабельності на заданому рівні на основі аналізу її стану. Також банк повинен прогнозувати результати діяльності й проводити в майбутньому науково обґрунтовану економічну політику у сфері формування статутного капіталу [7].

Можна визначити, що на рентабельність банку суттєво впливають фактори зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Необхідно здійснювати пошук нових та вдосконалювати існуючий інструментарій управління рентабельністю. При організації процесу управління ліквідністю основну увагу службовцям банку треба приділяти:

контролю діяльності всіх відділів банку, відповідальних за використання і залучення коштів; координуванню своєї діяльності із роботою цих відділів;

налагодженню тісних взаємовідносин із VIP-клієнтами, проводячи паралельно роботу щодо передбачення можливих дій вкладників і користувачів кредитів.

Це дозволить керівникам планувати свої дії у випадку виникнення дефіциту або надлишку ліквідних коштів.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розробка заходів щодо підвищення рентабельності комерційних банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Мороз А. В. Аналіз рентабельності банку [Електронний ресурс] / Мороз А. В. – Режим доступу : <http://ru.tsn.ua/groshti/nbu-poobeshchal-stabilnost-grivny-pochti-do-kontsa-goda.html>. 2. Васюренко О. В. Банківські операції / Васюренко О. В. – К. : Вид-во "Знання", 2004. – 324 с. 3. Василюк М. М. Дохід, витрати і прибуток комерційного банку [Електронний ресурс] / Василюк М. М. – Режим доступу : <http://www.gorodyalta.com/business-ekonomika-v-ualte-i-krumu/129-banki-ukrainy.html>. 4. Крупник Я. І. Модель фінансової діяльності комерційного банку [Електронний ресурс] / Крупник Я. І. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2011/11/06/11024>. 5. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm. 6. Петрика О. М. Рентабельність комерційного банку та фактори, що впливають на її рівень [Електронний ресурс] / Петрика О. М. – Режим доступу : <http://www.grinchuk.lviv.ua/r/eferat/1/789.html>. 7. <http://www.rusnauka.com/9>. 8. Корнилюк М. Ю. Проблеми рентабельності комерційних банків [Електронний

ресурс] / Корнилюк М. Ю. – Режим доступу : <http://bizkiev.com/content/view/1014/205>. 9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12. 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws-/main.cgi?reg=212114&chk=4/UMfPEGznhhACx.ZixnA6SIH4QUs80msh81e6>.